

קובץ

הערות וביאורים

בלקו"ש, בנגלה, ובחסידות

פנחס

גליון לו (נז)

יצא לאור ע"י

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אחלי תורה

417 טראי צוועני • ברוקלין, ניו יארק

שלשים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א
שנת חמשת אלפים שבע מאות וארבעים לבריאה

מפתח

לקוטי שיחות

- ד ביאת המשיח .....
ז משיח בונה המקדש .....
ח בענין הנ"ל .....
ט המלך המשיח אי"צ לעשות אותות ומופתים .....
י ענני הכבוד .....
י מצוה - צוותא וחיבור .....
י

נגלה

- י בענין חשעה באב .....
יא בענין מהלך כעומד דמי .....
יא

חסידות

- יג גילוי דקרי"ס ע"י אכילת מצה יום אחד או ששת ימים .....
יג פסוקי דזמרה - זמיר עריצים .....
יג מעלת אברהם אבינו, אחד הי' אברהם .....
יג

שיחות

- יד ימים שאין אומרים בהם תחנון .....
יד פירש"י חוקת כ, כג. ....
טו פרקי אבות פ"ה, עשרה וכו' .....
טו

שונות

- טז מאמרי אדה"ז .....
טז

-----*-----

מענה כ"ק אד"ש על קובץ הערות וביאורים גליונות לה לו:
נת' ות"ח.

ודבר בעתו -

בסמיכות ליב-יג חמוז, ימי הגאולה

אשר ,, לא אותי בלבד גאל כו' ",

דשנת המאה להולדת בעל הגאולה.

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

א. בלקו"ש פ' בלק מבאר בארוכה פי' הרמב"ם בסוף הל' מלכים וגדרו של משיח אינו לפעול ענין חדש, אלא להחזיר השלימות בלימוד התורה וקיום כל המצוות שנחסר מצד ענין הגלות, ועפי"ז מובן היטב כל האריכות בהרמב"ם, וכל שאר הדיוקים, כי כוונתו הוא לפסק הלכה, דכל הענינים שמביא שם, הרי זה גדרו של משיח, להחזיר השלימות בלימוד התורה, וקיום המצוות בפועל.

ויש להעיר, דעפי"ז מובן בפשטות שיטת הרמב"ם דמשיח בונה ביהמ"ק, ולא כתב שהבנין העתיד יתגלה מן השמים (בנוי ומשוכלל) ע"ד שכתבו רש"י ותוס' בסוכה מא, סע"א, כי מכיון דכנ"ל כל ענינו של משיח הוא שיהי' קיום כל המצוות בשלימות, א"כ הרי זה כולל ג"כ הקיום דמצוות בנין בית הבחירה שהיא מצוה עקרית. שמוטל על כל ישראל, ובמילא הרי זה צריך להיות בידי אדם דוקא, דדוקא אז מקיימים מצוה זו, והרי זה כל גדרו של משיח.

ויש לקשר זה עם המבואר בלקו"ש חלק י"א פ' פקודי (ב) דמבאר שם בענין אתעדל"ת אתעדל"ע, דבמשכן ומקדש היו ב' דברים כללים: א) מנוחת והשראת השכינה שהיתה בהם, הענין דושכנתי בתוכם. ב) העבודה הנעשית בהם שבעיקרה היא עבודת הקרבנות והעלי' לרגל בג' רגלים, ולדעת הרמב"ם עיקר בציוריו הקב"ה לבנות ביהמ"ק הוא ענין הב' - עבודת המטה, שיהי' לנו "בית מוכן להקריב בו קרבנות וחוגגין אליו ג' פעמים בשנה", והטעם בזה (לדעת הרמב"ם): אף שהיתרון בהשראת השכינה הבאה מלמע' אינו בערך להעבודה שנעשית ע"י הנבראים, מ"מ יש בזה המעלה שאף שזהו רק "קב" אבל זהו "קב שלו" - עבודת הנבראים, ועיקר הצווי בבנין המשכן והמקדש הוא בשביל עבודת האדם הנעשה בו, ועפ"ז מסיים שם דלכן סב"ל להרמב"ם דגם לע"ל משיח יבנה המקדש, ולא שירד ויתגלה מן השמים וכו' עיי"ש בארוכה.

וזהו ג"כ ע"ד הנ"ל דכל ענינו של משיח הוא דוקא קיום התומ"צ בשלימות, ולכן בעינינו דדוקא ישראל יקיימו מצוה זו דבנין ביהמ"ק.

אלא דעי' בס' מקדש מלך (להגרצ"פ פראנק) ע' ה' בהרר"י בשד"ה שמקשה שם על שיטת רש"י ותוס', דאיך אפ"ל שיבנה בידי שמים והרי הבניה צ"ל לשמה? ומביא שם בשם הגר"א פריסמאן, דלפי מה דקיימ"ל לענין קדושת ביהמ"ק דקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לע"ל וקדושתה הראשונה קיימת ומקריבין אעפ"י שאין בית וכו' ואין בנית ביהמ"ק לעיכובא, אפשר דאי"צ שחא הבני' לשמה, ואפשר גם שאין בני' זו בכלל המצוה של ועשו לי מקדש, מכיון שאין הבני'

מקדש את המקום, והוא ראוי לעבודה בלי בני', ועד"ז כתב במקדש דוד (סי' א') לענין דאין בונין ביהמ"ק בלילה. בלמ"ד דקדשה לע"ל, ומקריבין אעפ"י שאין שם בית, א"כ אין הבנין מועיל כלום להקרבה, א"כ לא שייך לומר דהקמת הלילה פסולה לעבודת היום, דלעבודה לא צריך בית כלל, וא"כ הי' יכול לבנות גם בלילה עיי"ש, ולפי דברים אלו נמצא דאין קיום מצוה בבנין בית השלישי, וזה אינו כהנ"ל.

אבל באמת אי אפ"ל כן, דמזה גופא שכתב הרמב"ם דמ"ע לבנות ביהמ"ק מובן שהמצוה היא גם לע"ל, דהרי אין הרמב"ם מביא רק המצוה שינהגו גם לע"ל, וכן מוכח מזה שהביא ג"כ הדין דאין בונין ביהמ"ק בלילה, דדין זה שייך גם לע"ל, והטעם בזה אפ"ל דהא דמקריבין אעפ"י שאין בית, אין הפי' שיש חיוב להקריב קרבנות, אלא שזהו היתר, דמותר להקריב בלי בית (ועי' בשו"ת מהר"ץ חיות בקונטרס אחרון לעבודת ביהמ"ק שכ"כ) וראי' לזה, שהרי דעת החינוך (מצוה שס"ג) דקדושת המקום עליו היום שהוא שמש, וכשיטת הרמב"ם דקדשה לע"ל, ומ"מ במצוה ה' כתב החינוך שמצוות ק"פ נוהגת בזמן הבית דוקא, ועי' ג"כ בחינוך מצוה ת"מ שכ' שאין חיוב להקריב קרבן בביהמ"ק עכשיו שהוא חרב עיי"ש, וכן מוכח ג"כ מלקו"ש פ' ויחי ש.ז. בסופו בנוגע להחילוק בין שיטת בבלי ושיטת הירושלמי דאם יש יכולת לבנות מזבח ולהקריב קרבנות דלדעת הירושלמי שנוגע ההידור, צריך להכות עד שיבנה ביהמ"ק עיי"ש ואי נימא דכשיש יכולת יש חיוב להקריב קרבנות, אין אפשר לחכות, ומכ"ז מוכח דהך דין דמקריבין בלי בית הוא רק היתר ולא חיוב, וכשנבנה ביהמ"ק חל חיוב להקריב קרבנות, ולפי"ז מובן דבנין ביהמ"ק הוה מצוה, כיון דעי"ז ניתוסף דין בהקרבנות שחל חיוב להקריבין וכן אין בונין בלילה, כיון דהבנין מוסיף גם בעבודת הקרבנות.

(ולפי"ז אפשר לחרץ מה ששאלתי בגליון כ"ח בנוגע להמובא בלקו"ש פ' ויק' פ"ש.ז. מהצפ"נ דהחיוב דנשים בבנין ביהמ"ק הוא רק בפרטים אלו שצריכים להקרבת הקרבנות, כיון שגם נשים חייבות בקרבנות, אבל בפרטים אלו שאי"צ להקרבת הקרבנות נשים פטורות דהוה מ"ע שהזמ"ג, עיי"ש, ושאלתי דממה שהביא הרמב"ם הך דין דאף נשים חייבות משמע דגם בביהמ"ק השלישי כן, והרי כיון דמקריבין אעפ"י שאין בית, נמצא דלצורך קרבנות אי"צ בנין בית כלל, וא"כ למה נשים חייבות? אלא דלהנ"ל אפ"ל דכיון דע"י בנין הבית חל חיוב להביא קרבנות, נמצא דנשים חייבות בפרטים אלו, כיון דע"י הבנין שלהם חל חיוב בהקרבנות).

גם לולי הנ"ל אפ"ל דלכן הוה בנין ביהמ"ק השלישי מצוה עפ"י מה שמו"ב שם בגליון הנ"ל דברי הרשב"א בשבועות שז', א, בד"ה אמר ר' י' שמעתי שמקריבין כו' ופי' בזה הגרמ"ד פלאצקי ז"ל דהא דמקריבין בלי בית היינו דוקא כשאי אפשר

לבנות בית דאין רשות מהמלכיות, אבל כשאפשר לבנות בית שוב אין מקריבין, (עי' בזה בספר הצבי ישראל ע' קל"ג במכתבו של הנ"ל, ובס' הנ"ל מקדש מלך ע' ע"ד), ולפי"ז מובן הפשטות דבביאת משיח שיהי' אפשריות לבנות ביהמ"ק שוב אין מקריבין קרבנות, ונמצא דבנין ביהמ"ק הוה מצוה, ועי' בהרר"י בשד"ה הנ"ל שדן בזה ג"כ שיש מצוה מצד עלי' לרגל דכאן לא מועיל מה שקידשה לע"ל, דמ"מ בלי בית אין חיוב לעלות לרגל, (אבל מפשטות לשון הרמב"ם משמע דהמצוה היא ג"כ משום הקרבת הקרבנות).

ויל"ע קצת בהמבואר בלקו"ש חי"ג ע' 84 בהערה 36 שמביא שם ב' מאחז"ל דבתנחומא וכו' מבואר דביהמ"ק שלעתיד ירד למטה, ובירושלמי וכו' מבואר דמשיח יבנה ביהמ"ק וכתב שם וז"ל: וי"ל לתוור בין ב' מחז"ל הנ"ל - עפ"י סוגיות סנהדרין (צח, סע"א) ביישוב כתובים - דלא זכו (כמו בימי ריב"ח) נבנה ע"י בנ"א, זכו - ע"י הקב"ה. ועד"ז י"ל בב' מחז"ל דאין בין עוה"ז לימיה"כ כו' (ברכות לד, ב) והרמב"ם לשיטתו. ואכ"מ. עכ"ל, דלכא"פ לפי הנ"ל בלקו"ש דלהרמב"ם יש מעלה ב"קב שלו" וכו' המיד צ"ל הבנין בידי אדם, וכן לפי הנ"ל דגדרו של משיח הוא שיקיימו ישראל כל המצוות בשלימות, א"כ לפי"ז צריך הבנין להיות ע"י ישראל, אבל עי' בלקו"ש חי"א פ' משפטים ע' 98 הערה 61 שהביהמ"ק ירד מן השמים אבל הדלתות יעלו ויתגלו ויעמידום במקומם והמעמיד דלתות נחשב כאילו בנאו כולו כו', נמצא לפ"ז שיש בנין מצד ישראל. (וראה הערות וביאורים גליון כ' ס' ה' בזה).

ובדרך אגב, יש להביא מ"ש בס' בית אלקים (להמבי"ט) פרק נ"ו, דבריאת העולם הי' תכליתו נתינת התורה, ולא הוכנו לקבלה עד יציאת מצרים, וא"כ כל באי עולם בכ"ו דורות לפני זה למה לא יזכו לקיום התומ"צ, הצדיקים שבעשרה דורות שמאדם ועד נח וכו', ואפי' האבות שקיימו התורה לא קיימוהו כ"א בארץ ישראל ובלתי מצווים ועושים, וכן בני יעקב שהם שבטי י-ה וכו', וכן משה ואהרן וכל דור המדבר שלא נכנסו לארץ ולא יכלו לקיים המצות התלויות בארץ, וכן כל אותם שמתו קודם שנבנית בית עולמים שבנה שלמה, שלא זכו לקיים מצוות בנין בית הבחירה, ומצוות התלויות בה, וכן כל אותם שנולדו ומתו בגלות בבל ואחר בית שני שהיו בחו"ל, כל אלו ראוי ומחוייב שיזכו לתחי' כדי שיוכלו לקיים כל המצות הכתובים בתורה, כי התורה ניתנה לכל ישראל וכולם זוכים בכתר תורה ומצותי' בשוה, לא שיהיו אלו חייבים בקצת המצות ואלו ברובן ואלו בכולם, שהרי כתיב וזאת התורה אשר שם משה לפני כל ישראל, וכתוב תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, שנראה כי כל התורה ניתנה לכל ישראל בשוה, וזהו ראי'

שיחיו ויקיימו כל המצוות, עכ"ד. (וראה באיגרות הרמב"ם מאמר תחית המתים) ולדבריו נמצא ג"כ דזהו כל ענינו של משיח וכו', בכדי שיוכלו כל ישראל מכל הדורות לקיים בשלימות כל התורה והמצוות.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי

- ר"מ בישיבה -

ב. בלקו"ש פ' בלק ש.ז. בסעי' ח' מקשה למה בא הל' מלכים בסיום וסוף ספרו היד, דלכא' לפי סדר הזמנים דמצות מינוי מלך הוא לפני מצות להכרית ורעו של עמלק, ובנין ביהב"ח ה' זה צ"ל בספרו הרבה מקודם? ובהערה 39 מביא מהקדמת הרדב"ז לספר שופטים "לפי שדיניו הילכתא למשיחא" ומקשה ע"ז דלטעם זה גם ספר הח' והס' (ספר עבודה וקרבנות) היו צ"ל ב(קירוב עכ"פ ל) סיום ספרו, וממשיך דבנוגע לקרבנות ה' אפ"ל בדוחק, כי לדעת הרמב"ם (הל' ביהב"ח פ"ו ה"ט"ו. וראה שם פ"ב ה"ב) "מקריבין הקרבנות כולן אע"פ שאין שם בית בנוי", אבל בנוגע לביהמ"ק וכל השיך לזה אין לתרץ כן (ע"פ ב"ר ספס"ד. ראה מנ"ח מצוה צה), כי הרמב"ם כתב בהל' מלכים כאן (בריש הפרק ובסופו) דמשיח בונה מקדש (וראה הקדמתו לפיהמ"ש בנוגע למס' מדות. הל' ביהב"ח פ"א ה"ד). וידועה השקו"ס בזה ואכ"מ. עכ"ל.

ויש להעיר עפ"י מ"ש בס' הר הקודש (ע' קנת) שמביא שם לשון הרמב"ם (עפ"י מהדורות הראשונות שבדפוס הרמב"ם וע"פ כת"י של הרמב"ם, עי' רמב"ם הוצאת "פרדס" הוכנסו שם כל השמטות הצינזור) "ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בחורה ועוסק במצות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמת ה' הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי, ואם לא הצליח עד כה או נהרג, בידוע שאין זה שהבטיחה עליו תורה, והרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים והכשרים שמתו". מבואר מזה שאפי' אם הצליח לנצח האומות ולבנות בית המקדש אלא שלא הצליח לקבץ נדחי ישראל או אפי' אם הצליח לנצח האומות ולבנות בית המקדש אלא שלא הצליח לקבץ נדחי ישראל או אפי' אם הצליח לקבץ נדחי ישראל אלא שנהרג, אין זה משיח, אלא "הרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים והכשרים שמתו", הרי דדעת הרמב"ם שאין מניעה בזה"ל לבנות המקדש, וגם אי"צ עפ"י נביא, שהרי מכיון שנהרג נתברר שאינו משיח שהבטיחה עליו תורה, ואפילו הכי בנה מקדש "והרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים והכשרים", ומ"ש הרמב"ם דהמלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות ליושנה לממשלה הראשונה ובונה המקדש... אין הכוונה שבית המקדש לא יבנה רק ע"י משיח, אבל לא לפני זה, אלא כוונתו שהמשיח בהכרח שיבנה

את המקדש, ושהו אחד מן הסימנים על משיח, עכ"ד, וזה אינו כהמבואר בהשיחה הנ"ל, ובכ"מ בלקו"ש, וכן היפוך דעת האחרונים שראיתי בנוגע לשיטת הרמב"ם, ואלא אבקש ממעיני הגליון לברר הפי' ברמב"ם הנ"ל (שנשמט עפ"י הצענזור).

הרב דניאל וויינבערגער

ברוקלין, נ.י.

ג. אף כי בכדי להשלים מטרת הקובץ נוהגים שלא להדפיס תשובות על הערות בהחזרת שדפסו השאלות, בכדי לעורר המעינים להעיר ולעורר, אמנם להיות, כי נגע בענין הנוגע ביותר, ואחת מיסודי האמונה כו', לדעתי מהנכון שהמערכת ידפוסו גם בהמשך להערה תשובה ומענה בצדה.

והנני עומד ומשתומם איך אפשר שא' יכתוב ובדפוס היפך פירוש ופשוט וברור בדברי הרמב"ם.

שמ"ש "ואם לא הצליח עד כה" פשוט שבא בהמשך למ"ש לפנ"ז "וילחם מלחמת ה' הרי זה בחזקת שהוא משיח", וע"ז ממשיך ברמב"ם שמלך זה שהוא בחזקת משיח אפ"ל ב' אופנים בו: א) אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי, (ב) ואם לא הצליח עד כה, היינו שלא הצליח במלחמות ה', ולא נצח כל האומות שסביביו, "בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה כו" כיון שאין בו הסימנים שמורים שהוא משיח בודאי וזהו דוקא "אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל".

[וזה ג"כ הפירוש בהמשך לשונו "והרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים והכשרים שמתו", כמו שכ' הרמב"ם בהל' מלכים שם לפנ"ז (הובא בהשיחה הערה 41), "והי' אותו המלך הולך בדרך התורה והמצוה ונלחם מלחמות ה'"].

ודברי הרמב"ם פשוטים וברורים, ותמהני איך יכול א' לעקם כ"כ פשט פשוט וברור, וכמדומה שהנחות קדומות, רוחות זרות, לא עיון ויגיעה להבין ההלכה כמו שהוא, גורם לעקם אפי' פי' פשוט ברמב"ם.

וזה מזכיר אותי, מה שראיתי הובא בשם מחבר אחד, עוד פירוש מבהיל ברמב"ם שם שנשמט ע"י הצענזור (הקטע שהובא בהשיחה הערה 37): וכל הדברים האלו כו' אינו אלא לישר דרך למלך המשיח ולתקן את העולם כו' אשר הרבה להקשות איזה דרך עשו הנוצרים כו' ובני ישמעאל למלך המשיח ואדרבה עשו ההיפך. ברציחת היהודים וכו' ומפרסמים ע"ז היפך האמונה כו'. אשר לכך בא ומבאר דעת הרמב"ם שהאומות ע"י האו"ם (!?) פועלים שלא ישא גוי אל גוי חרב, שזהו לראש וראשונה ענין תיקון העולם ענין בצדקה וחסד (ועוד

דברים כאלו שאפי' אין כדאי לחזור עליהם) ועי"ז יוכל
אח"כ מלך המשיח לפעול שיקיימו כל ז"מ ב"נ.
אבל כאשר מעיינים ברמב"ם בשטחיות הרי פירוש
ברור מלילו בהמשך לשונו: כיצד כבר נתמלא העולם כלו
מדרכי המשיח ומדרכי התורה ומדרכי המצות כו' והם נושאים
ונותנים כו' אלו אומרים כו' ואלו אומרים דברים נסתרים
כו' וכשיעמוד מלך המשיח (המשך הלשון) הובא בהשיחה סט"ז).

אשר פשוט פירושו שע"י שפסטו דברים אלו באים
רחוקים ובעמים רבים ערלי לב והם נושאים ונותנים
בדברים אלו ובמצות התורה הרי עי"ז כשיעמוד מלך המשיח
באמת חוזרים ויודעים ששקר נחלו אבותיהם כו'.

רואים אנו, שגם בלמדנים ות"ח, באם חסר הגישה
האמיתית להבין ולהשיג התורה כמו שהוא, ונגשים עם
ההשפעה השורר בחוץ מגבול תורתנו הקדושה, ברוחות זרות
דאחלתא דגאולה כו' וכיו"ב, אפשר לסלף כו' גם ענין
ברמב"ם והלכה הנאמר בלשון ברור ופשוט.

והשי"ת, יאיר עינינו בתורה ותחזינה עינינו בשובך
לציון ברחמים בגאולה האמיתית והשלמה.

הרב חיים שפירא
ברקלין נ. י.

ד. בלקו"ש פ' בלק ש.ז. בסעי' י"ג כותב: עפ"י כל
הנ"ל איז מובן וואס דער רמב"ם זאגט (אין הלכה ג') -
"ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות
ומפתים ומחדש דברים בעולם או מחי' מתים וכיוצא בדברים
אלו, אין הדבר כך" (וואס דערמיט איז ער שולל צוויי
ענינים: נישט דאס איז פון עניני משיח "לעשות אותות
ומפתים ומחדש דברים בעולם" און נישט דאס איז די בחינה
אויף אמיתות) און איז מסיים "ועיקר הדברים ככה הן
שהתורה הזאת חוקי' ומשפטי' לעולם ולעולמי עולמים":
וויבאלד שהנ"ל גדרו וענינו של משיח - שלימות פון קיום
הלכות ומצות התורה - איז אויב ס'איז עולה על הדעת
"שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומפתים ומחדש דברים
בעולם" צו פועל'ן א שינוי אין וועלט, איז דאס בסחירה
צו דעם וואס "התורה הזאת חוקי' ומשפטי' לעולם".

וכשלמדנו השיחה לא תפסנו, דהרי אותות ומפתים
אינו ענין הסותר לקיום תומ"צ בשלימות, ולזה שהתורה
הזאת חוקי' ומשפטי' לעולם, דהרי הענין דאותות ומפתים
שהרמב"ם שוללם "ואל יעלה על דעתך" הוא רק לברר ולגלות
הוא הוא משיח ודאי, וא"כ איזה סתירה יש בזה למה שאומר
התורה הזאת חוקי' ומשפטי' לעולם?

קבוצה מאברכים לומדי השיחות

ה. בלקו"ש פ' חקת סעיף ד מבאר שעננים סתם - "זייער ענין איז געווען צו באשיצן און באזארגן די אידן מיט זיערע צרכים און ענינים המוכרחים - חאטש בדרך ממילא פארשטייט מען דערפון חבחו (וכבודם) של ישראל".

ויש להעיר דמה שמוסיף כ"ק אד"ש החיבות "חאטש... ישראל" הוא לא רק מפאת הסברא, אלא שמפורש כן ברש"י שה"ש (ג, ו) עה"פ "מי זאת עולה מן המדבר - כשהייתי מהלכת במדבר והי' עמוד האש והענן הולכים לפני והורגים נחשים ועקרבים ושוּרפין הקוצים והברקנים לעשות הדרך מישור והי' הענן והעשן עולין ורואין אותן האומות ומתמיהות על גדולתי ואומרת מי זאת כלומר כמה גדולה היא זאת העולה מן המדבר כו", עכ"ל.

חזינן, דגם העננים שהיו הורגים נחשים וכו' הביאו לענין של כבודם של ישראל בעיני האומות.

אלא שצ"ק, שע"פ המבואר בהשיחה עדיפא הו"ל להביא הענין דענני כבוד - "וואס כל ענינם איז געווען לשם כבוד".

ואין לומר שאוה"ע לא ראו אותם - שהרי מפורש ברש"י חקת (כ, כט) שע"י שנסתלקו ענני כבוד "וייראו" (ע"ש), ומוכח שלפנ"ז הסתירו ענני כבוד את בנ"י מראיות האומות. וי"ל בפשטות ד"גדולתי" ו"כמה גדולה" מתאים יותר לפעולות הנסיות ד"הורגים נחשים כו' ושוּרפין הקוצים .. לעשות הדרך מישור כו'", אלא שבדרך ממילא יש בזה כבודם של ישראל.

יהודה בר"ד

ו. בלקו"ש ח"ז פ' צו מביא 'שמצוה הוא מלשון צוותא וחיבור ובהע' 4 מביא מלקו"ת בחוקותי מה, ג ובהע' 7 מד"ה רבי אומר ש"ת ספ"א ואילך, ביוהשמע"צ השי"ת בתחלתו התמים ת"א ע' כה ואילך. לכאורה יש מקור בנגלה והוא שמות רבה, פ' וארא פ"ז ס"ב ר' יעקב אומר מהו ויצום א"ל הקב"ה שתפו הראשים שביניהם עמכם והעץ יוסף שם מפרש ששתפו דרש מלת ויצום מלשון צוותא וחברותא ... מלשון חבור ושיחוף וכו'.

הרב כתריאל ברוך קסטל
ברוקלין, נ.י.

נ ג ל ה

ז. ר' יוחנן אמר שאלמלי הי' באותו הדור שקבעו ט' באב הי' קובע עשירי באב מפני שרובו של היכל נשרף בעשירי (תענית כט, א) וצ"ע דהרי ר' יוחנן סב"ל דאשו

משום חציו (ב"ק כב, א) והסביר הנימוקי יוסף דר"ל שאנו חושבים כאילו השריפה נגמרה בשעת ההדלקה דאי לא תימא הכי היאך מותרים להדליק נר שבת, וא"כ לר' יוחנן לשיטתו אפי' אם עיקר השריפה היתה בעשירי, אכתי ראוי לקבוע יום התענית בט', דחשוב כאילו הכל נשרף בט'?

גם קשה לי דהרי מבואר בתענית שם דאמר ר' יוחנן שמפני שאותו לילה בכו כלל ישראל מפני המרגלים אמר הקב"ה שיום זה יהי' נקבע לדורות לזמן בכי' עיי"ש וא"כ איך אמר ר' יוחנן גופא שהוא הי' קובע זה בי' באב ולא בט'?

הרב ג. אראנאוויטש
מאנטריאל קאנאדא

ח. המשך מהגליון הקודם)

ולפי"ז אפשר לומר שמכאן הוא גם היסוד השני של הראב"ד דהנה הרמב"ן מק' על הראב"ד שמחדש לנו שבמגרר הוא מתחייב על עקירת רשות ומקשה עליו הרמב"ן א"כ למה אומר ר' יוחנן המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהם והוציאם פטור משום שלא היתה עקירה הראשונה לכך ומקשה הרמב"ן דלפי הראב"ד איך הכי נמי שא"א לחייבו על העקירה הראשונה מ"מ שיהי' מחוייב אח"כ על עקירת הרשות, והנה הרשב"א מתרץ על זה בשיטה בכתובות דכשהחפץ נמצא ביד האדם כשמהלך אין החפץ נחשב שהוא נמצא ברשות וממילא א"א לחייבו על עקירת הרשות ולכאן מאיין לו זאת שכשהחפץ ביד האדם אינו נחשב ברשות, ולפי מה שביארנו שהחייב בקלוטה הוא מפני שזה נכנס לרשות ויש כאן הנחת רשות א"כ למה אינו מחוייב לר"ע אדם הנכנס מרה"י לרה"ר עד שיניח את החפץ (וכמו שכתבו התוס') דכשזה בידו של אדם לא אמרינן קלוטה) ומוכרחים לומר שכשזה בידו של אדם אין זה נחשב שזה נמצא ברשות, וכך לפי מה שביארנו לפי המאירי והר"ן שלבן עזאי אין הפי' שמהלך כעומד ממש אלא שזה נחשב שזה נמצא ברשות כדי שנוכל לחייבו על עקירת רשות א"כ סברת החכמים שחולקים על בן עזאי הוא שכשזה נמצא ביד האדם אין זה נחשב שזה נמצא ברשות, (כך מוכרחים לומר לפי הראב"ד כיון שבעצם היסוד של עקירת הרשות הם מודים לבן עזאי שחייבים ע"ז וא"כ במה חולקים על בן עזאי ומוכרחים לומר שהם סוברים שכשזה נמצא בידו

(*) עיי' בלקו"ש ח"א ע' 126 שמביא קושיא זו ותיריך בפשטות דמתי אמרינן לר' יוחנן דנחשב כאילו עשה הכל מקודם, זהו רק באדם דמיד שזרק החץ שוב א"א להחזירו ולכן נחשב כאילו כבר עשאו מקודם, אבל בעניננו דאיירי לגבי מעשה ה' דגם אח"כ יכול לחזור וכו' לא אמרינן דנחשב כאילו עשאו מקודם, עיי"ש.

של אדם אין זה נחשב שזה נמצא ברשות), וזה מה שכתב הרשב"א לפי הראב"ד שבשזה בידו של אדם אין זה נחשב שזה נמצא ברשות.

והנה לפי מה שביררנו שיש ראשוניט שלומזים שגם מהלך כעומד אנו אומרים זאת רק ברשות אחר ולא באותו הרשות שוב נוכל לפרש את ספיקו של הריב"א כמו שפי' אותו בהגה בשם הרע"א דאם אנו אומרים קלוטה ומהלך רק ברשות אחרת א"כ גם לאחר ד' אינו מחוייב עד שיעמוד ובקלוטה עד שינוח, ואם נאמר שאמרינן קלוטה רק לחיוב ולא לפטור אז הוא מחוייב ישר אחר ד"א אפי' קלטו אחר, והנה דברי ההגה צריכים ביאור עדיין דעיקר מה שרצו לתרץ בפירושים שספק הריב"א תלוי בשני דעות הראשונים האלו דאם נאמר שספיקו של הריב"א שאם נחייבו אחרי ד"א הוי זה תרתי דסתרי הלא זה אפשר ללמוד מלקמן צ"ז שלא חיישינן לזה, כיון דלר"י מחייב שתיים וא"כ אף שבתחילת הד' זה הי' נחשב למונח מ"מ באמצע הד' זה לא הי' נחשב למונח ולכן תירץ ההגה שספיקו הוא אם רק ברשות אחר אמרינן קלוטה או שאמרינן לחיוב ולא לפטור, ולכאוף הלא גם את הספק הזה אפשר לפשוט מהסוגיא בדף צ"ז דמשם מוכח שקלוטה אמרינן דוקא לחיוב ולא לפטור ולכן בתחילת ד' אמרינן קלוטה ולא באמצע כי אם נאמר שקלוטה אמרינן רק ברשות אחר אינו מובן הוא חייב לר"י שתיים דאין הכי נמי דכשזה נכנס לרה"ר אז אמרינן קלוטה כיון שזה ברשות אחר ולכן מחייבים אותו על הוצאה אבל מ"מ איך אנו מחייבים אותו אח"כ גם על העברה כיון דברשות הזה השני יש לזה דין מונח כל הזמן ואיך הוא מחוייב עבור העברה הלא זה הי' מונח בתוך הד"א דהלא זה שאנו מתרצים שקלוטה אנו אומרים רק ברשות אחר ולא באותו רשות הוא משום דאם גם באותו רשות אנו אומרים קלוטה א"כ ד"א ברה"ר היכי משכחת לה ולכן אמרינן שבאותו רשות לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה ולכן הוא מחוייב ד"א ברה"ר כיון שזה לא הי' מונח באמצע כיון שבאותו הרשות לא אומרים קלוטה וא"כ איך ר"י מחייב שתיים דכיון שזרק זאת מרה"י הרי ברה"ר שזה רשות שני אמרינן שם קלוטה וא"כ איך שייך לחייבו שם על העברה הלא זה הי' מונח באמצע.

(המשך יבוא אי"ה)

הרב יחזקאל אלי' סטוליק

- ר"מ בישיבה -

ח ס י ד ו ת

ט. בלקו"ת פ' צו ד"ה ששת ימים (יד, א) מסביר שהמצה שאוכלים בזמן הזה קודם חצות הוא המצה המלא בוא"ו מצד המעלה שיש לנו - התורה ומצות שמקיימים כל השנה ממשיכים

המשכת אלקות גם קודם פסח, אבל אח"כ (שם יד, ד) מסביר שהדור שיצאו ממצרים אכלו מצה רק יום אחד ואעפ"כ זכו להגלוי של קרי"ס - משא"כ עכשיו צ"ל ששת ימים תאכל מצה ורק עי"ז זוכיך לביום השביעי עצרת מצד המעלה שהיו אז שהיו אצלם משה ואהרן וענני כבוד. ולכן אינו מובן מדוע המעלה של עכשיו - התו"מ של כל השנה, אינו מועיל להגלוי של ביום הז' עצרת אחר אכילת מצה יום אחד ומדוע המעלה של משה ואהרן (אעפ"י שעוד לא היו ענני הכבוד אבל הם באו בזכות של אהרן) אינו מועיל שהמצה שאכלו קודם חצות יהי' מלא בוא"ו.

הרב כהריאל ברוך קסטל
ברוקלין, נ.י.

י. בלקו"ת פ' נצבים ד"ה כי כארץ (נא, ד) מסביר פסוקי דזמרה מלשון זמיר עריצים וכן מובא הרבה פעמים במאמרי חסידות ובמראי מקומות לפסוקי תנ"ך וכו' מביא רק ראה ישעי' כה, ה, אבל עיין בלבוש סימן א' ס"ט בשם בעל שערי אורה שהפסוקים תהילים שאומרים קודם התפלה הם להבריה המקטרגים קודם התפלה כדי שתעלה התפלה אח"כ בשלום בלי שום מקטרג ושלכך קראם דוד מזמורים... אבל מביא מהפסוק וכתת הזלזלים במזמרות, לכאורה יש לנו מקור בנגלה אבל עוד צ"ע החילוק בין הפסוקים.

הנ"ל

יא. בגליון בלק (לו) שאל י.ב.ג. מלקו"ת מדוע אדה"ז מביא רק בנוגע לאברהם אבינו שקודם התלבשות הנשמה בגוף הי' בבחי' אחד לכאורה ה"ה בכל אחד,

אין הכי נמי שהוא בכל אחד רק התורה מגלה באברהם שהי' היהודי הראשון ולומדים ממנו וכן משמע מהמשך הענין, א) קודם להפסוק הוא מביא אברהם יצחק כו' אעפ"י שאין נמצא פסוק אחד הי' יצחק, ובודאי להוכיח. וכן אחר זה בסוף מביא ראי' מאדם הראשון שהי' כלול מששים רבוא שמות בבחי' אחד וא"כ פשוט שהוא בכל אחד שהי' כלול באדם הראשון, וזה פשוט.

הנ"ל

ש י ח ו ת

יב. בנוגע למה ששאל כ"ק אד"ש בהתועדות אור ליום י"ב סיון, למה כתב אדה"ז בסידור הימים שאין אומרים בהם תחנון לפני למנצח יענן, והרי מקומו לכאורה לפני תחנון

והנראה לבאר בזה, דהנה במנהג אשכנז נוהגים שיש ימים שאין אומרים בהם תחנון אבל אומרים בהם למנצח יענך. אשר לכן מקדים אדה"ז בתחלת דבריו "מנהג ספרד" שבכל יום שאין אומרים בו תחנון אין אומרים למנצח יענך וכו', ורק אח"כ מפרט הימים. ולבסוף מביא דא"ג ג"כ באיזה ימים אין אומרים במנחה שלפניו.

אמנם עדיין צ"ל דהרי בתחלת התפלה ישנם ג"כ קטעים שאין אומרים בימים שאין אומרים בהם תחנון (אף שגם שם ישנם חילוקי מנהגים) וא"כ לכאורה הי' צריך להביאו בין אדון עולם לפרשת העקידה? ויש ליישב שמכיון שנמנו פה סוגי ימים דהיינו א) מפני הקביעות בזמן או בעל הברית יבא לביהכ"נ אחרי שאמרו כבר קרבנות (או שכמו שיש נוהגים לומר זה עוד לפני ביאתם לביהכ"נ, משא"כ בלמנצח יענך שזה בא אחרי התחנון, והנני בזה להעתיק קטע שנדפס בגליון יגדיל תורה ירושלים ת"ו חוברת י"ג סי' קעב.

ב' ניסן תשי"ז

...אמירת למנצח יענך וכו' תפלה לדוד וכו' - לפי מנהג חב"ד תלוי באמירת תחנון...

ובשוה"ג במענה לשאלה: שכ"ק אד"ש השיב על השאלה - האם אומרים תחנון כשמתפללים במנין שא"א תחנון ביום שלפי מנהגנו צריכים לאמרו - (כגון יא"צ וכו') והשיב "שאיין לאמרו".

וע"ז באה השאלה האם למנצח ותפלה לדוד שלפי מנהגם אומרים אותו האם לאמרו כמנהגם או לא.

הרב יהודה קעלער
ברוקלין, ניי.

יג. בהתוועדות דש"פ חוקת ש.ז. ביאר כ"ק אד"ש בדיוק הלשון דפרש"י עה"פ קאפיטל כ' פסוק כ"ג, ד"ה "על גבול ארץ אדום - מגיד שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע נפרצו מעשיהם וחטרו הצדיק הזה וכן הנביא אה"ל ליהושפט (ד"ה ב, כא) בהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' את מעשיך",

ש"מ מעשיהם" שהי' להם כבר מקודם, "נפרצו", וזהו"ע ד"וישב ממנו שבי" (כא, א), שענין השבי הוא שלוקחים דבר שהי' להם מקודם וכו', וזהו דיוק הלשון "נפרצו מעשיהם".

ולכן צריך רש"י להביא דוגמא ממק"א, שמוצאים כעין זה, שבשביל "התחברות לרשע" חסר אצלם (פעלס ביי זיי, און מ'נעמט ביי זיי צו) לא (רק) ענינים מכאן ולהבא, אלא (גם) בענינים שהי' להם מקודם - "נפרצו מעשיהם".

וזוהי הדוגמא שרש"י מביא מיהושפט שהנביא אמר לו "בהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' את מעשיך", וגם שם "נפרצו מעשיו" שהי' לו מקודם, כמו שממשיך בהכתוב שם "וישברו אניות". שזה חסרון בענין שהי' לו מקודם, שהיו לו אניות (הכניס כחות לבנותם, והי' שזה הרבה כסף וכו'), ובשביל שנתחבר לרשע, זה גרם חסרון במעשיו שהי' לו מקודם - "וישברו אניות".

ע"כ תוכן דברי כ"ק אד"ש בהנוגע לענינינו.

וצריך ביאור לכאן, דלפי"ז למה אין רש"י ממשיך (אחרי שמביא הפסוק מדה"י בנוגע ליהושפט) "וגו'".

אה"נ עיקר הראי' מודגשת בלשון הכתוב "פרץ ה' את מעשיך" (ע"ד בענינינו שנפרצו מעשיהם), אבל לכאן הי' לו לרש"י לרמז עכ"פ ב"וגו'", שבאם הבן חמש למקרא רוצה שיתכל שם (או שהמלמד שלו יאמר לו) ההמשך (שרש"י מרמזה ב"וגו'") ויראה שגם שם "וישברו אניות" שהי' לו מקודם וכו', (כביאור כ"ק אד"ש כמ"פ כשרש"י מביא "וגו' וכו').

א' מהת' - תות"ל 770

יד. בהתוועדות קודש דש"פ חוקת ש.ז. ביאר כ"ק אד"ש בפרקי אבות פ"ה דמביא עשרה פעמים ענינים של עשרה שזה מספר מאה, והגם שישנם י"א ענינים, הנה העשר מכות על המצרים ועשרה נסים לבנ"י במצרים אי"ז ב' ענינים אלא חד הוא, כי מכות אלו גופא שלילתם זהו הנס לישראל.

ולכאורה כפי שרבים שאלו ע"ז ממנ"פ, אי נקטינן דאי"ז ב' ענינים הרי צריך להיות תשע כי גם המכות והנסים שעל הים חד הוא ואי המכות והנסים של הים נחשבים לב' ענינים הנה גם המכות ונסים שבמצרים היו צריכים להחשב לב' ענינים.

והנה הא דביאר כ"ק אד"ש דהנסים והמכות שהיו במצרים חד הוא הנה כן מפרש הלמב"ם וגם הברטנורא ד"העשרה נסים וכו' הוא הנצלים מן העשר מכות והיות שכל מכה ומכה מיוחדת במצרים ולא בישראל", ובנוגע להי' נסים על הים אינו אומר כלום, אי חד הוא עם הי' מכות שעל הים.

ברם מצינו (בענין העשרה נסים שעל הים) מחלוקת אי חד הוא עם הי' מכות דהנה האברבנאל סובר וז"ל: "אמנם העשרה נסים שנעשו לאבותינו על הים דעתי הוא שהם היותם ניצולים מאותם המכות שבאו של עם המצרים כי כמו שהנסים שנעשו להם במצרים לא היו דבר אחר כי אם ההצלה ממכות המצרים אשר שם, כה הנסים שנעשו אליהם על הים לא היו כי אם היותם ניצולים מכל אותם המכות והרעות שחלו על המצרים שמה, כי מאחר שאלו ואלו נכנסו בים והמצרים נלקו בסביעה ובשאר הרעות הי' הנס לישראל שלא יקדם כן", עכ"ל ועיי"ש בארוכה.

והברטנורא סובר להיפך, ועיי"ש שמביא בארוכה עשרה ענינים אחרים בנסיים מהעשר ענינים שבמכות, עיי"ש.

ולפ"ז יוצא דכ"ק אד"ש נקט כהברטנורא, על כן היו עשרה, דאכן במצרים הנה העשרה נסים הוא שניצולו מן המכות כפי הרמב"ם והברטנורא, אמנם העשרה נסים על הים שונים הם מהעשר מכות שהיו על הים.

ולהעיר מהמדד שמואל שמביא גירסא אחרת במשנה שאינו גורס כלל במשנה הענין דעשר מכות במצרים ועל הים וגורס רק ענין הי' נסים, והוא אומר שם "ואפשר כי ב' הגירסאות כוונתם אחת כי מאן דלא גרס רק החלוקה הראשונה עשרה נסים וכו' הנסים היו מה שהצילם מהעשר מכות והיות כל מכה מיוחדת במצרים ולא בישראל, ובאומרו עשרה נסים וכו' כלול השני חלוקות הכאה בהמצרים והצלת ישראל, והגירסא האחרת לא רצה לכלול את שתייהן כאחד דק חילק אותם לשתי חלוקות" ע"כ.

מנחם מענדל רסקין

ש ו נ ו ת

טו. בגליון הקודם רשמתי כמה הוספות ותיקונים לס' מאמרי אדה"ז - תקס"ז; ואולי במשך הזמן אחזור לזה, אך לפני זה ברצוני להעיר כמה הערות כלליות לספרי מאמרי אדה"ז:

מבואר בכ"מ החילוק בין תורות הקצרים שהי' אדה"ז אומר לפני מאסר וגאולת פטרבורג לבין דרושים הארוכים שהי' אומרם לאח"ז. לא נתפרש עדיין אם עיקר החילוק הי' בעת המאסר וגאולה הראשונים - בחורף תקנ"ט, או השניים בשנת תקס"א. אך אפשר ואין אנו זקוקים לזה, כי כמעט לא ראיתי תורות אדה"ז - בעלות תאריך - מג' שנים אלו. ליתר דיוק:

רובם של התורות שנאמרו לפני פטרבורג, ונרשמו ע"י המניחים, לא נרשם בהם התאריך. אך מ"מ, אם נשפוט לפי תורות אלו שניתן בהם התאריך, הרי יותר מ-90% מהם נאמרו בין השנים תקנ"ה-תקנ"ח. דרושים אחדים ראיתי שנרשם בהם תאריך משנת תקנ"ג, אך לא לפני"ז, לא מהשנה תקנ"ד ולא מהשנים תקנ"ט-תקס"א.

ג' שנים אלו היו שנים קשות ע"י המסירות ומחלוקת מצד המתנגדים, כמעט כל שנת תקס"א הוצרך כ"ק אדה"ז לשהות בפטרבורג, ואפשר שבאותה תקופה מיעט באמירת דרושים, או שעכ"פ מיעטו אז ברישימת דבריו. אף שקיימת אפשרות רחוקה, שדוקא דרושים אלו שנאמרו בין השנים תקנ"ט-תקס"א לא הגיע לידיו.

בספרית כ"ק אדמו"ר שליט"א נמצאים עשרות כרכי כת"י מהעתקת תורות אדה"ז הקצרים הנ"ל - שנכתבו עדיין בחייו של כ"ק אדה"ז, ועוד עשרות כרכי העתקות מאוחרות יותר. לכאורה ה' אפשר לבדוק את סדר המוקדם ומאוחר שבהם, וללמוד מזה על קביעת התאריך - גם בדרושים אלו שלא פורס בהם. אך באמת לא מצאתי אפי שני כרכים מהעתקות תורות אלו, שיחאים סדר הדרושים שבהם. ויתירה מזו, שעדיין לא ראיתי שני ביכלאך שיכילו את אותם הדרושים; ואם נשאר שבסך-הכל הגיעו לידינו כאלפיים תורות מאותה תקופה, הרי בכל א' מהביכלאך נעתקו כמאה או מאתיים תורות או יותר, כמעט כל תורה נעתקה בכמה ביכלאך, ואין שני ביכלאך שיכילו את אותן התורות.

שני ביכלאך כאלו נדפסו בשלימותן: (א) בונה ירושלים (חלק מהביכל שממנו נעתק, נמצא בספרית כ"ק אדמו"ר שליט"א, ומסומן במס. 139). (ב) אתהלך לאזניא (נעתק מביכל המסומן במס. 386). בראש ביכל זה האחרון נרשם (כנראה העתקה ממ"ש הצ"צ) "דרושים דלאזניא כ"י מו"ח והוגהו מר' לייב מאהלין ווער". לכאורה ה' ניתן להסיק מדברים אלו, שהדרושים שבו נרשמו בסדר אמירתם, וכולם נאמרו בלאזניא - לפני שעקר אדה"ז דירתו לאדי - בסוף קיץ תקס"א. אך לאחר שנדפס ס' מאמרי אדה"ז תקס"ב, נחברר, שכמה מהדרושים שבו זהים לאלו שבאתהלך לאזניא, אך גם כמה מהדרושים שנדפסו בבונה ירושלים זהים לאלו שנדפסו באתהלך לאזניא.

כל הביכלאך הנ"ל אינם זלא העתקות, אמנם ביכל אחד, מסומן בספרית כ"ק אדמו"ר שליט"א במס. 1161 נראה לי זהותו כגוכתי"ק אדמו"ר האמצעי. ואף שבד"כ קל לזהות את כתבו של אדה"מ, ע"י כו"כ ביכלאך שהגיעו לידינו גוכתי"ק, מ"מ זהו כמדומני הביכל היחיד בגוכתי"ק שהגיע לידינו מחקופת לאזניא, כאשר ה' אדה"מ כבן 20 לערך, אין לנו עש מה להשוותו. גם יש בו מכתב קצר, שקשה לברר מה הוא העתק, או כעין טיוטה שרשם הכותב לעצמו, ואני מרשה עצמי להעתיקו כאן בשלימותו, מחמת הענין המיוחד שבו. כלל, ובפרט לזהות כותב ביכל זה:

אהובי אחי רב חביבי נא אל תגע ללכך יותר מדאי חוסה נא על בריאות גופך והחסידות מזה, הלא תזכור נא כל דברין בבית ר' יודיל, ואם לא תקיים בושח היא וד"ל. ולזאת תדע שהנער לא ה' בריא כלל מאז החתן כאשר העידו על זה כמה נשי' יבעירינו. נא אחי התבונן בדברים יקרים הנ"ל שאמר' לו בשבת [ג'] חיבות האחרונות אינן ברורות בכת"י [העבר וזרוק קצת המ"ש הגדול רק קצת וכו']. דברי אחיך אשר לא זוגל לילך אליך אם תהי' במ"ש גדול יותר מדאי כטבעך כו'. תודיעני ע"י מוכ"ז אם הוקל [כמה חיבות נחתכו מהגליון].

עתה נעבור להדרושים שנאמרו ע"י אדה"ז לאחר פזרבורג, במשך השנים תקס"ב-תקע"ב: מתוך השנים האלו הגיעו אלינו ביכלאך שלימים ומסודרים מהדרושים, הנחת אדהא"מ, מהשנים תקס"ב-תקס"ט; רובם בגזכתי"ק, ואחדים מהם לא הגיעו אלינו אלא בהעתקה. מהשנים תק"ע-תקע"ב לא הגיעו לידינו רשימות אדהא"מ; בשנת תק"ע הי' אדה"ז רוב השנה בדרך במדינות פולין-וואלין (ראה בפרטיות מ"ש בזה י. מונדשיין, בטאון חב"ד גליון 32), וכמה מהדרושים שנאמרו בדרך הגיעו אלינו מרשימת הר"פ רייזעס משקלאוו. משנת תקע"א ותקע"ב ידועים לנו שני ביכלאך שרשם הצ"צ (תצלום א' מהו נמצא בספרית כ"ק אדמו"ר שליט"א ונסמן במס. 857, והשני נזכר במפתח דרך מצותיך).

מתוך השנים תקס"ב-תקס"ט נדפסו בינתיים: תקס"ב, תקס"ו-תקס"ח. ונמצאים עתה בדפוס תקס"ג-תקס"ה. אך אעפ"כ אין זו סדרה אחידה מהעמים דלקמן:

(א) לא את כל הדרושים שנאמרו ע"י אדה"ז רשם אדהא"מ. דרושים רבים שלא נרשמו ע"י אדהא"מ הגיעו אלינו מרשימת שאר המניחים (המנויים בכ"מ). השנים תקס"ב ותקס"ח נעחקו מביכלאך אדהא"מ, ונשארו הדרושים הנ"ל לא נכללו בהם; לאידך נכללו בהם גם דרושים אלו שכבר נדפסו בסידור אדה"ז, תו"א לקו"ת וביאורו (אלא ששם תוסף בד"כ לפני ההדפסה ע"י הצ"צ וכאן נעתק כל הבוץ כמו שהוא). משא"כ שאר השנים (תקס"ג-ז) צורפו להם גם דרושים אלו שהגיעו אלינו ע"י שאר המניחים; ולאידך נשמטו דרושים אלו שכבר נדפסו בסידור וכו' כנ"ל.

(ב) אדהא"מ הי' רושם דרושים של כל שנה בכרך בפ"ע, אך לא דיין להתחיל את הבוץ מתחלת השנה, ובד"כ הי' מתחילו מאמצע החורף והי' מסיימו באמצע חורף הבא. כך שם תקס"ב מסתיים בסוף תשרי תקס"ג, וס' תקס"ח מתחיל מפ' בשלח תקס"ח ומסתיים בחנוכה תקס"ט. אמנם השנים תקס"ג-תקס"ז, כיון שאין צמודים לביכלאך אדהא"מ כנ"ל, מתחילים כל השנים מפר' ראשי כיון שכן, יועתק כל ס' משני ביכלאך של אדהא"מ, וכיון שס' הנדפס משנת תקס"ז מסתיים בתחילת תשרי, הרי עדיין חסרים הדרושים של תשרי-שבט תקס"ח.

הרב שלום דובער לויך

ברוקלין נ. י.

לזכות

החתן ה' משה שלום שיחיו

שפאלטר

והכלה בתי פרומט תחי

גאלדבערג

לרגלי ה"ווארט" שלהם בשעטומו"צ

יום ראשון, ח' תמוז ה'תש"מ

נרפס ע"י

הורי החתן

הרה"ת ר' אברהם שמואל וזוג' מרת רבקה מירל שיחיו

שפאלטר

הורי הכלה

הרה"ת ר' יוסף וזוג' מרת ציפא שיחיו

גאלדבערג

זקני

הרה"ח ר' יואל הכהן וזוג' מרת גיטל שיחיו

ליפשיץ

הו"ח' אי"א ר' אלימלך וזוג' מרת אסתר לאה שיחיו

לסקר